

Digitaalse avaliku ruumi piirid

Andra Siibak
Ühiskonnateaduste instituut
Tartu Ülikool

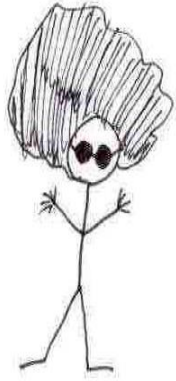
2019 *This Is What Happens In An Internet Minute*

Created By:
[@LoriLewis](#)
[@OfficiallyChadd](#)

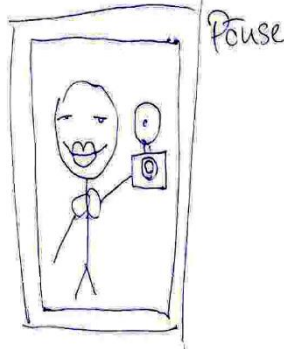

Facebooki kujuteldav auditoorium: Eesti noorte tõlgendus (Murumaa & Siibak 2012)

LISAN-KÕIKI-SÕBRAKS
TUUP.

The Eager Beaver

The Show-Off

The Businessman

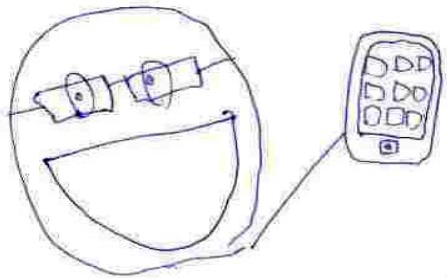

The Perv

The Oldster

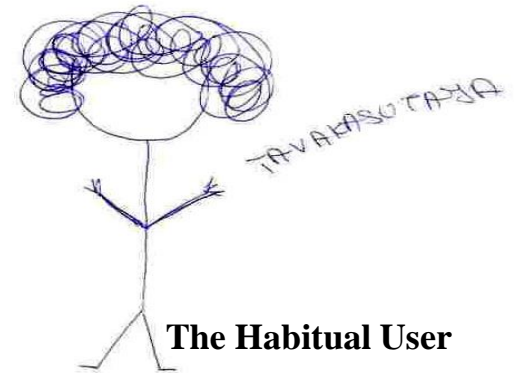
Via Iphone dude

via Iphone dood

The Geek

The Habitual User

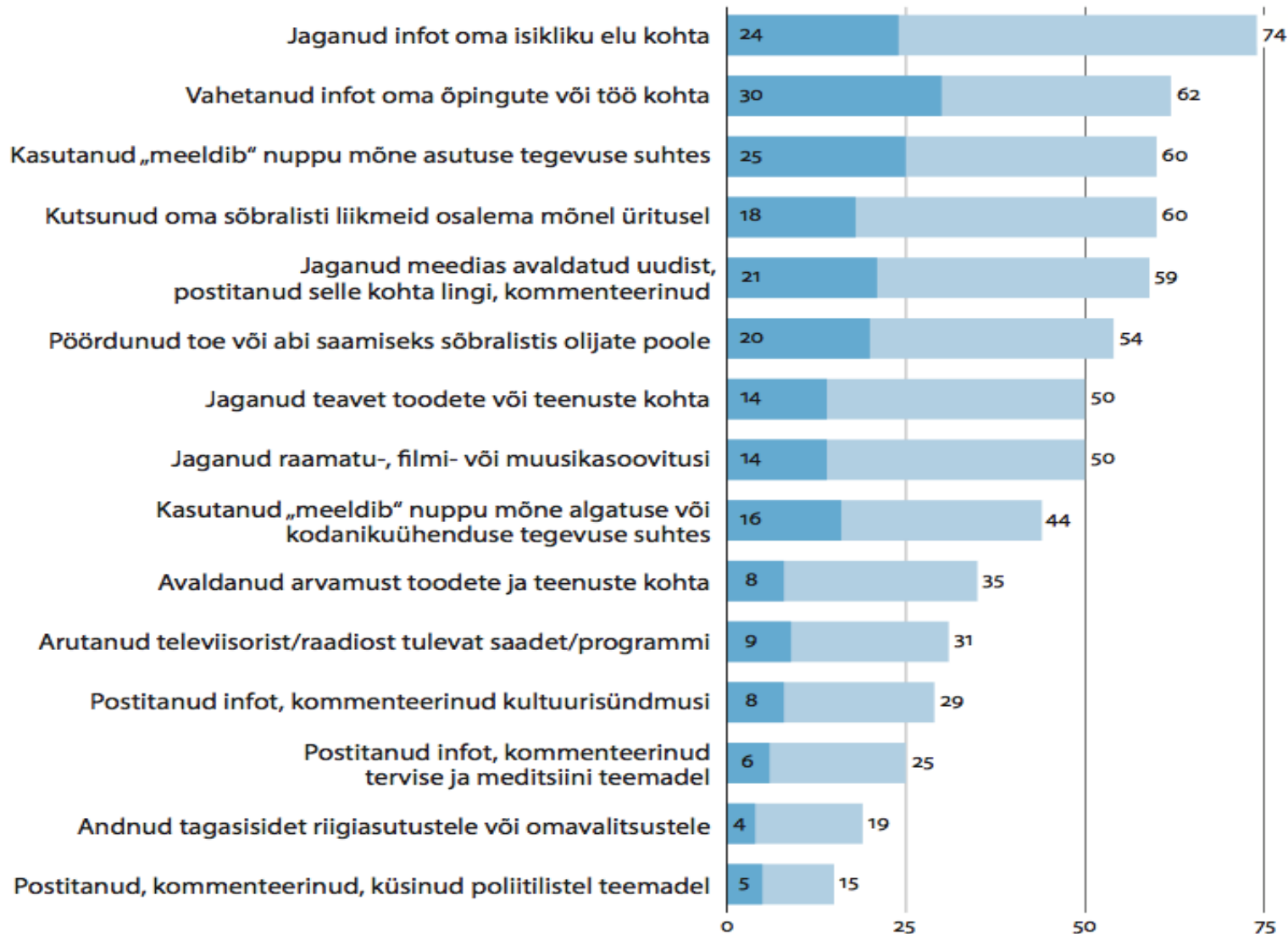
Sotsiaalmeedia kasutamine rahvarühmades

(Kõuts-Klemm, Pruulmann-Vengerfeldt, Siibak & Lauristin, 2017)

		Sotsiaalmeedia kasutajate osakaal (%)	
		internetikasutajatest	kõigist vastajatest
Kogu valim		67	52
Rahvus: eestlased		65	53
Venekeelsed vastajad		70	49
Vanus:	15-19	98	97
	20-29	90	88
	30-44	77	73
	45-54	60	51
	55-64	42	42
	65-74	34	17
Haridus:	alla keskhariduse	86	53
	Keskharidus	65	49
	Kõrgharidus	61	57

■ On seda teinud vähemalt mõnel korral nädalas ■ On seda teinud

Sotsiaalmeedia tegevused elanikkonnas, %
sotsiaalmeedi a kasutajatest

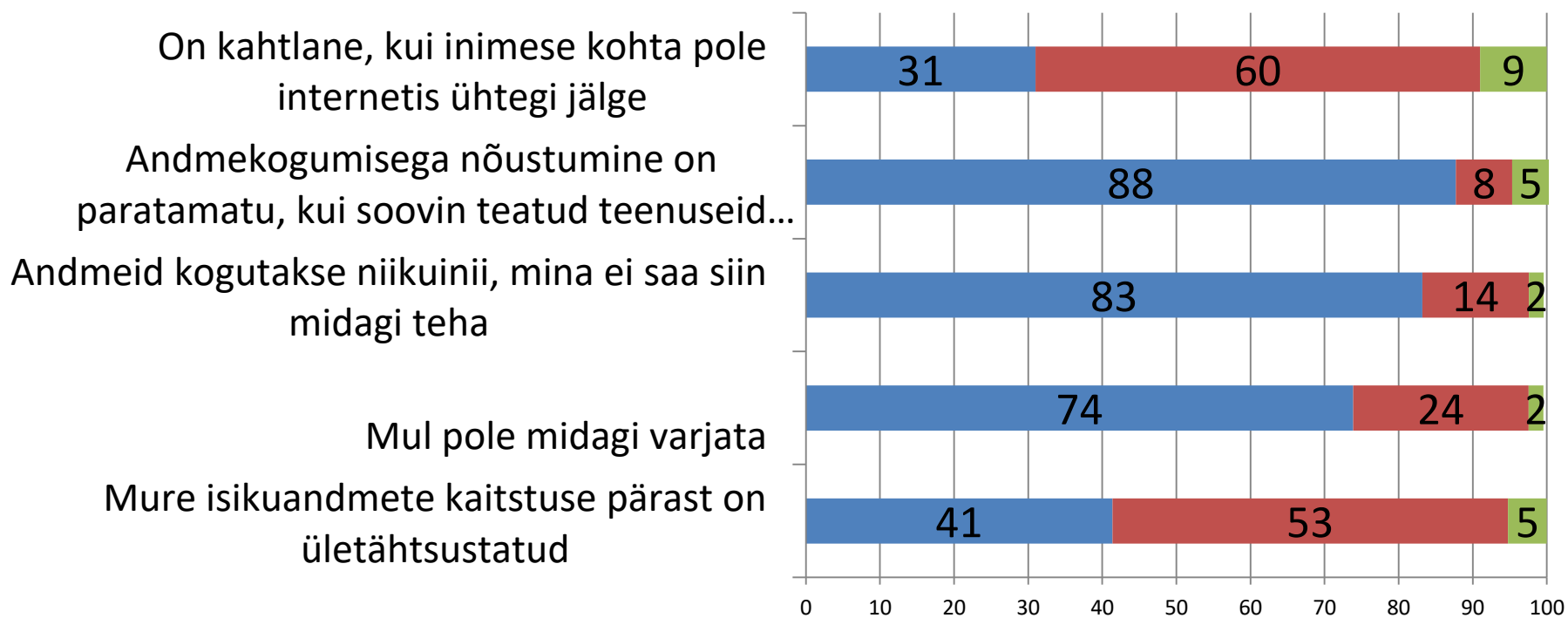
(Kõuts et al. 2017: 292)

Kuivõrd nõustute järgmiste väidetega?

(Pruulmann-Vengerfeldt et al. 2015)

- Nõustun täiesti, pigem nõustun
- Ei nõustu, pigem ei nõustu
- Ei tea

Vanemad kui lapse digi-jalajälje kujundajad

- 81% alla 2-aastastest on vanemate poolt loodud digitaalne jalajälg (AVG, 2010)
- Suurbritannia vanemad jagavad keskmiselt üle 300 lapsefoto aastas (Nominet, 2016)
- 71,3% Suurbritannia 12-16 aastastest leidis, et vanemad ei austa nende privaatsust internetis, 39.8% oli kogenud piinlikkust nende fotode pärast, mida nende vanemad olid sotsiaalmeedias jaganud (Levy, 2017)

Mallukas *live-vlogimas* sünnitusmajast

Võrguvanemlus kui lapse privaatsuse rikkumine (Lipu & Siibak, 2019)

Pere6_ema(42): Tal ei ole pilte, muidu ma ju laigiksin. Aastas üks kord paneb pildi. Mina nüüd panin talle pildi. See ka minu pandud tema ajajoonile ja juba ta õiendas, et miks sa need panid, miks sa need panid. **Kas küsid eelnevalt oma lapselt luba teda oma Facebooki postitustesse kaasamiseks?** Ei küsi ja ta ei luba ka (naerab), aga ma ikkagi tagin, aga talle ei meeldi, kui ma teda pildistan, aga ma ikkagi panen. Minu laps ju ikkagi.

Probleemid kontekstuaalse terviklikkusega

*Vist hiljuti oli ühe klassiga, üksteist klassi ka, kus oli pilt siis, et nad lavastasid mingi pildi, et valge pulber peegli peal. /---/ Et tegelikult kui selline pilt pannakse üles, siis ei tee pärast keegi kindlaks, mis seal siis on. Et nad ise saavad küll aru, et see on lavastus, aga ...“(M6)
- „Aga teised ei saa sellest aru“. (N10)*

- Õpetajate arvates ei adu noored tihti, et ühele sihtrühmale mõeldud postitus võib teise sihtrühma jaoks omada hoopis teist tähendust, ehk postitusi tehes kiputakse eirama kontekstuaalse terviklikkuse põhimõtet (Nissenbaum, 2004).

Õpilased kui „košmaarsed lugejad“

(Siibak & Otsus, 2018)

- Õpetajate sotsiaalmeedia kontode külastamine on õpilaste jaoks tavapraktika. Viimast eriti juhul kui kooli tuleb uus õpetaja või kui ise vahetatakse kooli.
- Sotsiaalmeedia võimaldab õpilastel saada infot õpetaja eraelu, hobide ja huvide kohta - luua parema pildi õpetajast kui inimesest

P1(15)_intervjuu 1: /--/ Põhimõtteliselt ma ükskord lihtsalt vaatasin läbi nende erinevate nagu nende õpetajate Facebooki profiilide pilte, et siis ma nagu avastasin et ajalooõpetaja teeb suitsu vahepeal ja (.) oota mis ma veel nägin (.) ja siis oli inimeseõpetuse õpetaja, siis ma lihtsalt vaatasin läbi ta piltide ja siis tulid mingid ranna bikiinipildid. Haha, ma ütlen, see oli mingi kell kaks öösel ja siis ma lihtsalt vaatan läbi inimeste Facebooki profiilid ja siis on lihtsalt mingi inimeseõpetuse õpetaja ja siis ma tunnen, et ma ei taha rohkem vaadata ja hakkan tagasi vajutama ja vajutan „share“ nuppu. (Kõik naeravad). See oli traumeeriv kogemus. Ma hakkasin peaaegu nutma öösel.

Töötaja taustauuring ja monitoorimine sotsiaalmeedias kui tavapraktika

- Paljudes organisatsioonides on tööle kandideerijate taustauuringud olnud juba aastaid tavapraktika (vt. Visamaa 2011; Ivask 2013; Kempel 2014; Krusten 2015; Urbel 2015)
- „Juhusliku monitoorimise“ käigus jälgitakse ka organisatsiooni töötajate sotsiaalmeedia kasutust (Kempel 2014, Krusten 2015)
- Tavapäraseks on muutumas käitumine, et töötajatega seotud otsuseid – näiteks edutamised, tööülesannete jagamine, vallandamised – võidakse teha mõjutatuna töötajate isiklikel sotsiaalmeedia profiilidel oleva info põhjal
 - Haiglaõde postitab Facebookis haige beebipatsiendi foto (2012)
 - Tuntud kohviku ettekandjad saadavad kliendid Facebookis „rasvabaari“ (2012)
 - „Sisserändaja poeg roosast erakonnast“ (2014)
 - Päästeameti rühmapealik mõnitab YouTube’is paraadi (2016)

Mida loodab potentsiaalne tööandja tööle kandideerija kohta sotsiaalmeediast leida? (Siibak & Suder, 2017; Krusten 2015, Kempel 2014)

- **Saada kinnitust, kas kandideerija „sobib“ meeskonda**
 - ✓ Millised on tema väärtused
 - ✓ Mida ta hindab ja armastab
- **Saada lisainfot kandideerija oskuste ja teadmiste kohta**
 - ✓ Millised on tema eneseväljendusoskused (suhtlusstiil, õigekeel, korrektne keelekasutus)
 - ✓ Millest ta huvitub
- **Privaatseid isikuandmeid, mida CVst ei leia**

Profiili „lugemine“ kui väga subjektiivne kunst (teenindussektori tööandjate näitel) (Ivask, 2013)

Neutraalsed tõlgendused

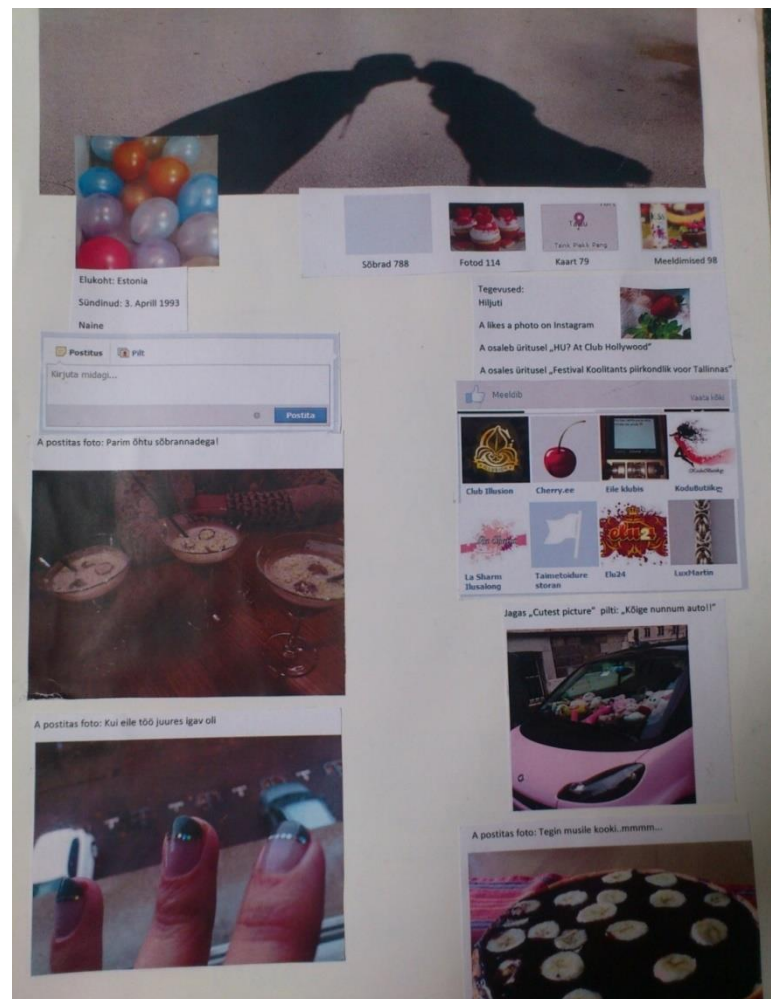
- ... et noor inimene, seltskondlikult aktiivne – käib klubis, tantsib, sihukene nunnukas ilmselt ...

Negatiivsed tõlgendused

- Seda neitut ma ei võtaks tööle, reaalselt ei võtaks. Sellest neiuist jääb mulle kui totaalsest tibist, kes käib väljas, elus kõige tähtsamaks on küüned

Positiivsed tõlgendused

- Hakkab nagu kujunema temast pilt kui suurest pidutsejast. Mmm.. kui ta tuleks mulle baaridaamiks, siis see oleks võib-olla positiivne, kui ta tuleks mulle klubisse näiteks tööle, siis pigem isegi nagu tore, et ta teab seda keskkonda ja teab, kuhu tööle tulla, kuna ta käib iga päev seal ise.

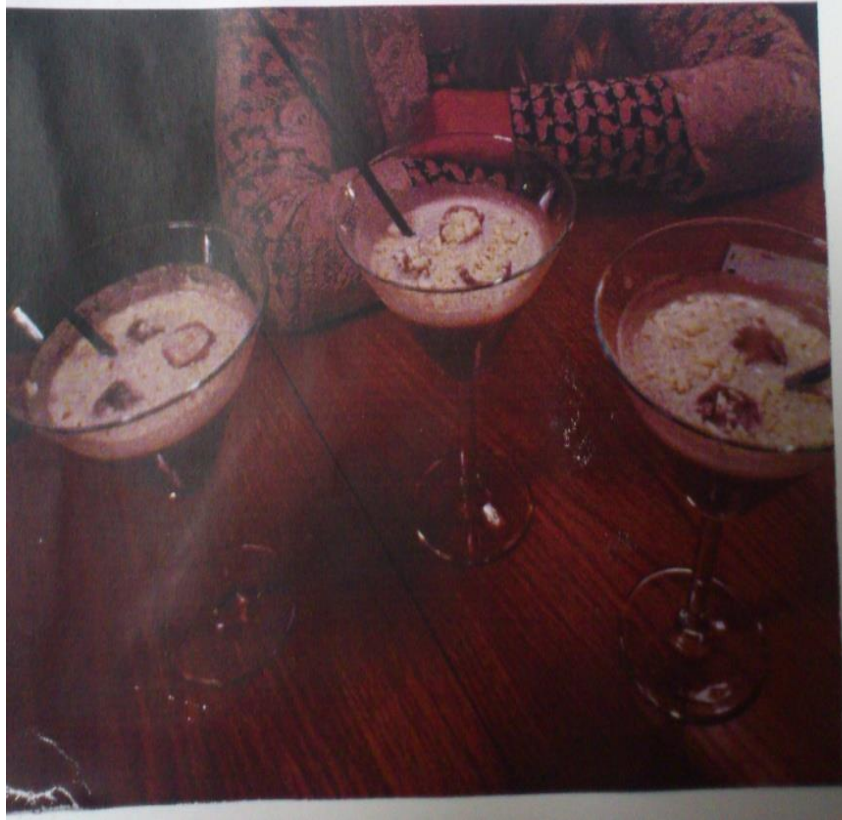

Näidisprofiil 1 (Ivask 2013)

Konteksti olulisus

A postitas foto: Parim õhtu sõbrannadega!

- *Väga tore, inimestele meeldivad kokteileid.. järelikult tunneb kokteilibusinessit (M3_toitlustus)*
- */..seda ma tegelikult negatiivse näitena ei loe.. et ta pani siia kokteilipildi üles. Sest ma näen, et see on ise tehtud – kuidagi kodukootud on ja näitab, et võib-olla tal on tõesti huvi kokteilinduse vastu.. ja võib olla potentsiaali leti taga töötajaks.. et see nagu isegi on positiivne näide nendest joogipiltidest.*

Hobi kui tööandja risk?

- *Ma eeldan, et talle siis meeldib reisida, mis on tore.. Sest reisimisel teenindaja jaoks on alati hästi positiivne mõju, et nad tulevad tagasi olles näinud maailma ja on kohe avatumad*

VERSUS

- */.pigem on mul küsimus selles, kuivõrd reisihuviline ta on ja kas tal on mõni pikem reis plaanis, mis mõjutab meil töötamist ehk me peame jälle otsima hakkama, et seda ma uuriks.*

Kui ülemus on „suur vend sõber“ (Suder & Siibak 2017; Krusten 2015)

“Instead of a raise, I’m adding you to the Friends list on my Facebook page.”

Kindlasti esines [töötajate kontode jälgimist]. Seda teostati isegi nõnda, et kõrgema astme juht andis madalama astme juhtidele lausa käsu, et tuleb alluvad lisada Facebookis oma sõbraks ja siis jälgida, et mida nad postitavad, et kas see annab mingeid vihjeid selle kohta, et kas töötaja on parasjagu haige või ei ole, et kas ja mis... Jajah. // Ei, kindlasti mitte [tööandja sellest tegevusest töötajaid ei teavitanud]. Pigem pidi ikka vastupidine mulje jääma.“ (I1: finantssektori töötaja)

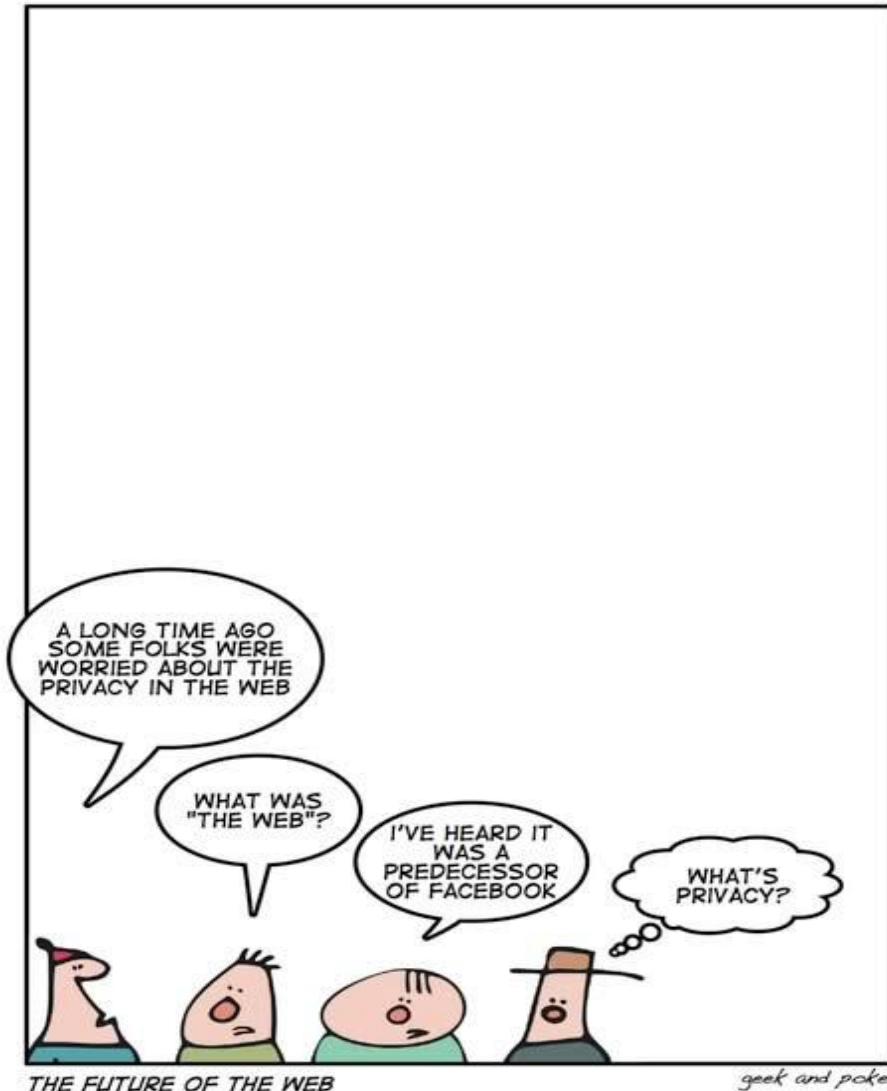
Sotsiaalmeedia kui era- ja tööluvaheline hall tsoon (Suder & Siibak 2017; Krusten 2015)

Juhtus see, et olin oma vabast ajast tegelikult täiesti Facebookis, nimelt keset ööd, kus ma olin haige ja jagasin mingisugust lehekülge... või kommenteerisin sõbranna pilti või miskit, et... Ja siis minu juht oli pööranud tähelepanu sellele ja laskis minu otsesel juhil välja printida selle Facebooki osa, kus ma olin siis jaganud või kommenteerinud ning palunud siis minu otsesel juhil rääkida minuga. Ja öelda, et nad võtavad minu isiklikust tulemustasust maha 0,5 protsenti ja seda ka tehti. (Finantssektori töötaja)

Kokkuvõtteks

- Digitaalse avaliku ruumi piirid on äärmiselt subjektiivsed, sest inimeste privaatsustaju on erinev
- Sotsiaalmeedia nähtamatu auditooriumi postituste „lugemise“ erinevad praktikad võivad kaasa tuua mitmeid erisorti probleeme
- Digitaalne kirjaoskus on hädavajalik nii selleks, et enda jaoks piire maha tõmmata, kui selleks, et neist mitte üle astuda

TÄNAN!

andra.siibak@ut.ee